

Цимбалюк І.О.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Tsymbaliuk Iryna,
Candidate of Sciences (Economics), Associate professor,
Department of Finance, Banking and Insurance,
Lesya Ukrainka Eastern European National University

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ІНКЛЮЗИВНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Цимбалюк І.О. Механізм управління інклюзивним розвитком регіону в умовах фінансової децентралізації. У статті розкрито сутність інклюзивного розвитку регіону, визначено його основні цільові орієнтири. Обґрунтовано необхідність адаптації механізму управління інклюзивним розвитком регіону до нових умов, створених процесом фінансової децентралізації. Визначено зміст механізму управління інклюзивним розвитком регіону, комплексність якого полягає у злагодженій дії економічного, нормативно-правового та організаційно-інституційного механізмів і відповідних їм методів, важелів та інструментів. Охарактеризовано дію цих механізмів, зосереджено увагу на особливостях функціонування організаційно-інституційного механізму, обумовлених процесом децентралізації. Стверджено, що реалізація наведеного у статті комплексного механізму управління зорієнтована на досягнення цілей інклюзивного зростання та створення умов для саморозвитку регіону шляхом більш повного використання людського потенціалу.

Ключові слова: регіон, інклюзивний розвиток регіону, фінансова децентралізація, механізм управління, економічний механізм, нормативно-правовий механізм, організаційно-інституційний механізм.

Цимбалюк И.А. Механизм управления инклюзивным развитием региона в условиях финансовой децентрализации. В статье раскрыта сущность инклюзивного развития региона, определены его основные целевые ориентиры. Обоснована необходимость адаптации механизма управления инклюзивным развитием региона к новым условиям, созданным процессом финансовой децентрализации. Определено содержание механизма управления инклюзивным развитием региона, комплексность которого заключается в слаженном действии экономического, нормативно-правового и организационно-институционального механизмов и соответствующих им методов, рычагов и инструментов. Охарактеризованы действия этих механизмов, сосредоточено внимание на особенностях функционирования организационно-институционального механизма, обусловленных процессом децентрализации. Утверждено, что реализация приведенного в статье комплексного механизма управления ориентирована на достижение целей инклюзивного роста и создание условий для саморазвития региона путем более полного использования человеческого потенциала.

Ключевые слова: регион, инклюзивное развитие региона, финансовая децентрализация, механизм управления, экономический механизм, нормативно правовой механизм, организационно-институциональный механизм.

Tsymbaliuk Iryna. The mechanism of regional inclusive development governance in the conditions of financial decentralization. The purpose of the article is to substantiate mechanism for managing the region development, focused on achieving the goals of inclusive growth. In accordance with the stated goal, the following tasks were set: to determine the essence of the mechanism for managing inclusive development of the region; to justify its complexity and to characterize the action of the main components (economic, regulatory and organizational-institutional mechanisms). The article describes the essence of regional inclusive development and defines its main targets. The necessity to adapt the mechanism of regional inclusive development governance to the new conditions created by the process of financial decentralization is substantiated. The content of the mechanism for regional inclusive development governance, whose complexity lies in the coordinated action of economic, regulatory, organizational and institutional mechanisms and corresponding methods, levers and tools, has been determined. The effect of these mechanisms is characterized, while attention is paid to the peculiarities of functioning of the organizational and institutional mechanism caused by the process of decentralization. It is argued that the implementation of the comprehensive governance mechanism outlined in the article is aimed at achieving the goals of inclusive growth and creating the conditions for self-development of the region through fuller utilization of human potential. The current conditions of inclusive development are caused by the process of financial decentralization. This requires an in-depth study of existing methodological approaches and the formation of appropriate methodologies that would

enable an objective assessment of the socio-economic situation and the level of inclusive development of the region in order to form an objective information base for managerial decision-making regarding further directions for the activation of regional growth. Therefore, prospects for further research are to develop a methodology for assessing the level of financial decentralization and its impact on the inclusive development of Ukrainian regions. The result of the activities of all integrated mechanism components for managing inclusive development of the region in terms of financial decentralization should allow for self-development of the region on the basis of intensification of internal human potential, optimal use of available resources and opportunities to attract additional financial resources as a result of decentralization reform.

Key words: region, inclusive development of the region, financial decentralization, management mechanism, economic mechanism, regulatory and legal mechanism, organizational and institutional mechanism.

Постановка проблеми. У сучасних умовах забезпечення інклюзивного розвитку регіону безпосередньо пов'язане з удосконаленням методів і механізмів управління його господарською діяльністю, зростанням рівня економічної активності населення, посиленням інноваційної діяльності та підвищенням конкурентоспроможності регіону загалом. Особливої уваги потребує поглиблення досліджень із базових теоретичних положень формування механізмів розвитку просторових систем та їх корекції відповідно до потреб трансформаційних змін.

Розвиток територій, зокрема їхньої економічної та соціальної сфер, у складному динамічному світі є надзвичайно важким завданням. Його виконання спирається на інтеграцію та комбінацію низки підходів, способів і механізмів їх раціональної побудови й використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема ефективного розвитку регіону досить широко опрацьована вітчизняними науковцями, такими як О.Ю. Бобровська, С.І. Вовканич, М.І. Долішній, С.М. Злупко, О.С. Лашук, Н.В. Павліха. Вони розглядали вплив фінансової децентралізації на соціально-економічне зростання регіонів, особливості формування й реалізації механізмів регіонального розвитку, підвищення конкурентоспроможності регіонів України [1; 2; 3; 4]. Згідно з О.Ю. Бобровською, механізм управління становить комплекс інструментів і важелів, які призначені перебувати в його структурі, функціональних та причинно-наслідкових зв'язків, що перебувають у динамічній взаємодії та здатні підтримувати керовані об'єкти в режимі постійного збалансованого розвитку. Основу механізмів становлять узагальнені форми, методи, процедури та інструменти управління [2]. Відповідно до М.І. Долішнього, регулювання регіонального розвитку здійснюється за допомогою організаційно-економічного й фінансово-економічного механізмів [3, с. 49]. Однак нові умови регіонального розвитку, створені фінансовою децентралізацією, та перспективність інклюзивного зростання, доведена досвідом зарубіжних країн, обумовлюють необхідність поглиблення досліджень механізмів управління регіональним розвитком та їх адаптацію до нових вимог.

Формулювання завдання дослідження. Мета статті полягає в обґрунтуванні комплексного механізму управління розвитком регіону, орієнтованого на досягнення цілей інклюзивного зростання. Відповідно до зазначеної мети поставлено такі завдання, як визначення сутності механізму управління інклюзивним розвитком регіону; обґрунтування його комплексності та характеристика дії основних складових частин (еко-

номічного, нормативно-правового та організаційно-інституційного механізмів).

Виклад основного матеріалу дослідження. Механізм розвитку є всеохоплюючою сукупністю різноманітних методів, форм, важелів та інструментів, злагоджена дія яких спрямована на досягнення визначених цілей. Забезпечення інклюзивного зростання, що має стати орієнтиром задля ефективного використання наданих фінансовою децентралізацією можливостей, вимагає перегляду наявних підходів до визначення механізмів управління регіональним розвитком та їх адаптації до нових потреб і викликів.

Цільовими орієнтирами інклюзивного розвитку є досягнення економічного зростання шляхом збільшення продуктивної зайнятості, соціального включення через забезпечення рівних можливостей для власного розвитку та доступу до соціальної інфраструктури всіх верств населення, справедливий розподіл отриманих результатів та зниження рівня диференціації за доходами.

Відповідно до стратегії «Європа 2020» інклюзивний розвиток націлений на високу зайнятість із забезпеченням економічної, соціальної та територіальної єдності шляхом підвищення рівня зайнятості у Європі за рахунок працевлаштування жінок, молодих людей та старшого покоління; створення умов для людей усіх вікових груп для навчання; модернізації ринку праці й системи соціального забезпечення; зниження бідності та її наслідків; розвитку соціального залучення; усунення регіональних диспропорцій [4]. Досягнення визначених пріоритетів в Україні зумовлює потребу вдосконалення механізмів управління регіональним розвитком задля конструктивного підходу до наукового обґрунтування шляхів забезпечення інклюзивного зростання за умов фінансової децентралізації.

Мета й завдання регіонального розвитку формується з урахуванням державної політики, узгодження регіональних цілей і завдань інклюзивного зростання з цілями й завданнями фінансового розвитку конкретних підприємств та організацій.

З огляду на це управління розвитком регіону, зорієнтоване на досягнення цілей інклюзивного зростання, має реалізовуватись на основі комплексного механізму, методи, важелі та інструменти якого стимулюватимуть включення максимальної частини населення регіону до процесів соціально-економічного піднесення. При цьому важливим є врахування умов проведення децентралізаційних змін та реформи фінансової системи, що відбувається в Україні. Сьогодні вирішення проблем регіонального розвитку перекладено на органи місцевого самоврядування, що створило додаткові стимули підви-

щення ефективності управління, пошуку нових джерел фінансування та посилює контроль з боку населення.

Отже, комплексний механізм управління інклюзивним розвитком регіону в умовах фінансової децентралізації розглядаємо як інтегровану, відкриту, динамічну, адаптивну систему, що відповідає цілям державної регіональної політики розвитку й перспективам трансформації фінансових відносин унаслідок реформи децентралізації та реалізується на основі системної взаємодії економічного, нормативно-правового й організаційно-інституційного механізмів із застосуванням економічних, адміністративних, організаційних важелів і відповідних їм методів та інструментів (рис. 1).

Комплексність механізму управління інклюзивним розвитком регіону в умовах фінансової децентралізації забезпечується поєднанням та одночасною дією еконо-

мічного, нормативно-правового й організаційно-інституційного механізмів, а також відповідних їм методів, важелів та інструментів.

На практиці відмінність між організаційно-економічним та фінансово-економічним механізмами регіонального розвитку умовна, окремі методи, важелі й інструменти можуть бути обґрунтовано віднесені як до організаційно-економічного, так і до фінансово-економічного механізму.

У складі комплексного механізму управління інклюзивним розвитком регіону в умовах фінансової децентралізації потрібно виокремити економічний механізм, від ефективності функціонування якого значною мірою залежить здатність місцевого самоврядування використати потенційні можливості, надані реформою фінансової системи, для зміцнення спроможності своєї території.

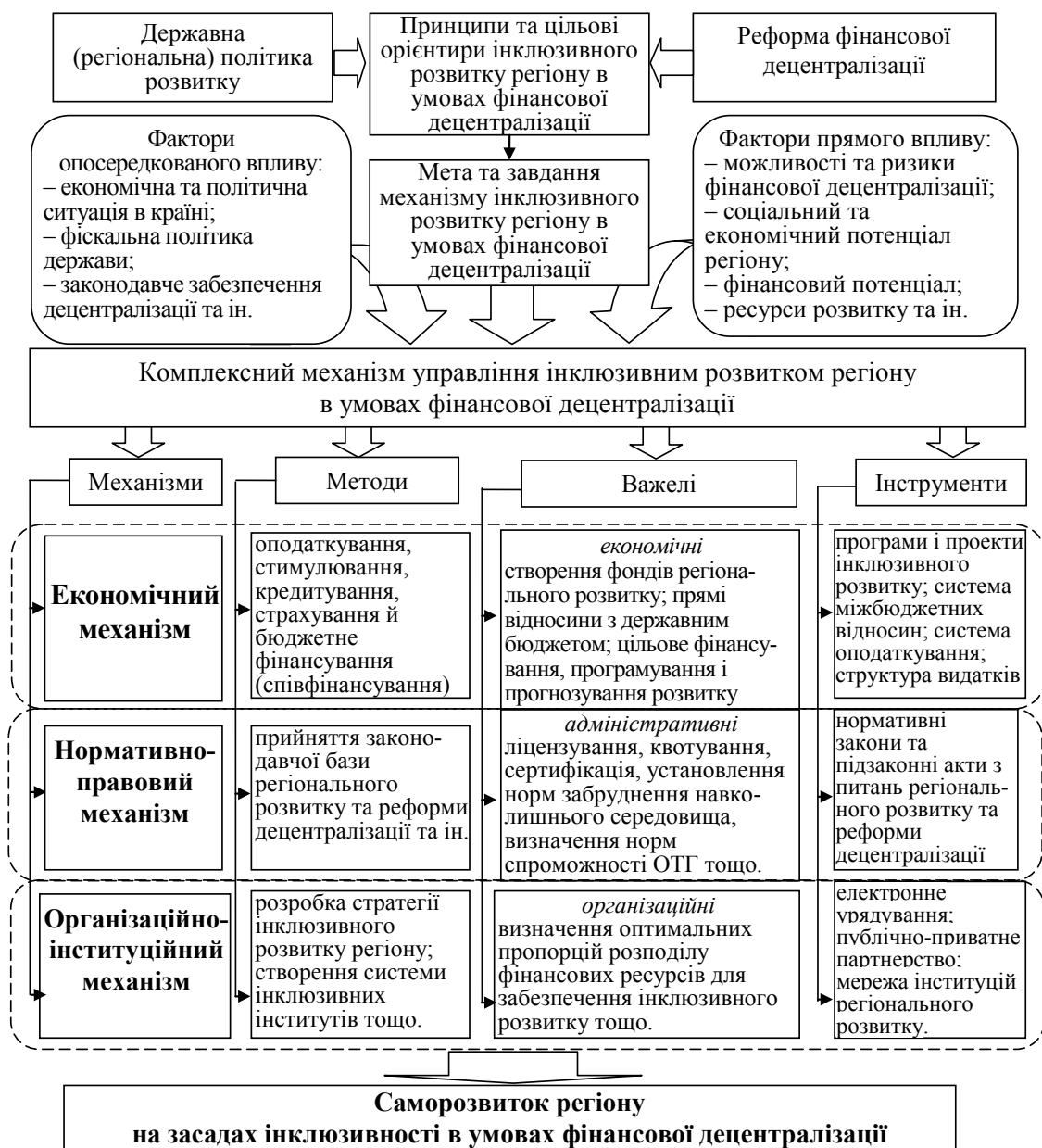

Рис. 1. Комплексний механізм управління інклюзивним розвитком регіону в умовах фінансової децентралізації

Джерело: побудовано автором

Економічний механізм інклюзивного розвитку формують система методів, важелів та інструментів опосередкованої дії на економічну активність населення та суб'єктів господарювання регіону, визначаючи напрями розвитку просторової системи локального, субрегіонального та регіонального рівнів. Дія економічного механізму проявляється в розробленні бюджетно-податкової політики, яка б сприяла створенню оптимальних умов зростання зайнятості та продуктивності праці, досягненню високих економічних результатів, підвищенню рівня життя населення. Серед економічних методів виділяємо оподаткування, стимулювання, кредитування, страхування й бюджетне фінансування (співфінансування). Використання цих методів у системному використанні з відповідними важелями та інструментами дасть змогу збільшити надходження інвестиційних ресурсів у регіон, сприятиме розвитку інфраструктури, зростанню робочих місць, підвищенню конкурентоспроможності регіону.

Важливим інструментом досягнення поставлених завдань є запровадження програм і проєктів інклюзивного розвитку, основною метою яких має бути залучення вразливих верств населення в роботу, інтеграція молоді, жінок, людей з інвалідністю, людей похилого віку в ринок праці, надання їм можливості одержання соціальної й економічної вигоди від участі в проєктах.

Вихідною базою будь-яких трансформацій та первинним етапом втілення реформ у практику є формування відповідного законодавчого забезпечення. Нормативно-правовий механізм управління інклюзивним розвитком регіону в умовах фінансової децентралізації включає сукупність методів, важелів та інструментів інклюзивного розвитку регіону в умовах фінансової децентралізації, що визначаються концепцією реформи децентралізації, планом-графіком її проведення, нормативно-правовою базою та інституційним забезпеченням упровадження запланованих змін.

Організаційно-інституційний механізм включає сукупність методів, важелів та інструментів впливу організаційного та інституційного забезпечення, активне використання яких дає змогу досягнути інклюзивного зростання за умов реалізації проголошених реформ децентралізації.

Метою організаційно-інституційного механізму інклюзивного розвитку є забезпечення рівних можливостей і доступності результатів соціально-економічного зростання, причому не лише в рамках різних соціальних верств населення, але й у територіальному розрізі.

Досягнення поставленої мети потребує використання потенціалу наявного апарату державного управління регіональним розвитком та реалізації реформи децентралізації з чітким розподілом прав і повноважень між різними рівнями влади задля узгодження їх взаємодії. Крім того, необхідно створити систему інклюзивних інституцій, що дають змогу залучити до регіонального розвитку структури громадянського суспільства. Інклюзивні економічні інституції заохочують велику кількість людей до участі в економічній діяльності з максимальним розкриттям своїх талантів, здібностей, професійних навичок [5].

В Україні головним органом, відповідальним за управління регіональним розвитком, є Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (далі – Мінрегіон), яке з 29 серпня

2019 р. перейменоване в Міністерство розвитку громад і територій України. Воно забезпечує формування й реалізацію державної політики щодо територіальної організації влади, адміністративно-територіального устрою, розвитку місцевого самоврядування.

Регіональний розвиток є головним напрямом діяльності Мінрегіону, який Міністерство ділить на такі дві частини, як державна регіональна політика та розвиток місцевого самоврядування. Цей факт, на нашу думку, підтверджує підвищену увагу виконавчої влади до регіонального розвитку на місцевому рівні.

З 2016 р. місцеві органи виконавчої влади та обласні ради можуть створювати агенції регіонального розвитку. Це неприбуткові установи, що утворюються задля ефективної реалізації державної регіональної політики.

Основними функціями агенцій регіонального розвитку є, по-перше, проведення аналізу соціально-економічної ситуації, проблем розвитку відповідного регіону та подання обласним радам і місцевим держадміністраціям пропозицій щодо їх вирішення; по-друге, надання консультацій щодо реалізації суб'єктами регіонального розвитку регіональної стратегії розвитку, програм і проєктів регіонального розвитку, а також залучення інвестиційних та кредитних ресурсів, міжнародної технічної допомоги для регіонального розвитку [6].

Відповідно до ст. 18 Закону «Про засади державної регіональної політики» [7], у 2015 р. Кабінетом Міністрів України утворено Міжвідомчу координаційну комісію з питань регіонального розвитку. Це тимчасовий консультативно-дорадчий орган, який забезпечує координацію діяльності органів виконавчої влади з обов'язковим залученням органів місцевого самоврядування до формування та реалізації державної регіональної політики, а також узгодження галузевих прогнозів розвитку регіонів зі стратегічними завданнями державної регіональної політики.

Для налагодження ефективної взаємодії державних органів з органами місцевого самоврядування у питаннях вироблення пріоритетів державної регіональної політики розвитку територіальних громад з урахуванням стандартів Європейської хартії місцевого самоврядування та вирішення проблемних питань соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць у 2019 р. була створена Рада розвитку громад та територій. Головними завданнями ради є вивчення соціально-політичних і соціально-економічних процесів у регіонах, формулювання пріоритетів державної регіональної політики, налагодження взаємодії державних органів із органами місцевого самоврядування, реалізація реформи місцевого самоврядування, моніторинг виконання актів президента з питань регіональної політики, аналіз законодавства з питань регіонального розвитку тощо [8].

Окрім зазначених вище органів, визначенням загальних пріоритетів регіонального розвитку, а також вирішенням тих чи інших питань, які належать до їх компетенції, займаються Президент України, Верховна Рада України й Кабінет Міністрів України.

Безпосередньо в областях та адміністративно-територіальних одиницях нижчого рівня управління регіональним розвитком здійснюють обласні й районні державні адміністрації та органи місцевого самоврядування. Крім того, відповідно до ст. 4 Закону «Про засади

державної регіональної політики» [7], у розробленні й забезпеченні реалізації державної регіональної політики беруть участь асоціації та інші об'єднання органів місцевого самоврядування, громадські об'єднання, юридичні й фізичні особи.

Організаційно-інституційний механізм інклюзивного розвитку регіону передбачає використання потенційних можливостей як усіх наявних елементів апарату регіонального розвитку, так й органів, що забезпечують реалізацію реформи децентралізації.

Нагальним сьогодні є питання створення інституту префектів для ефективного нагляду за конституційністю та законністю рішень органів місцевого самоврядування, оскільки передача повноважень і фінансів органам місцевого самоврядування повинна бути збалансована механізмами контролю та відповідальності перед людьми й законом. Проект Закону України «Про префектів» розроблений Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства й пройшов обговорення в експертному середовищі. Відповідно до законопроекту інститут префектів з'являється після набуття чинності змінами до Конституції щодо децентралізації та, відповідно, після ліквідації місцевих держадміністрацій [9].

Дієвість механізму інклюзивного розвитку регіону потребує гнучкості функціонування окремих його складових частин та їх адаптації до змін регіонального розвитку під впливом реформи децентралізації. Постійного моніторингу потребує інклюзивний розвиток регіону в умовах фінансової децентралізації щодо його відповідності визначеним цілям і завданням. Отже, активними компонентами функціонування комплексного механізму управління інклюзивним розвитком регіону в умовах фінансової децентралізації є оцінювання соціально-економічного стану регіону, аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів інклюзивного зростання, визначення рівня фінансової децентраліза-

ції та її впливу на інклюзивний регіональний розвиток. Від якості проведеного аналізу безпосередньо залежить ефективність прийняття управлінських рішень щодо подальших напрямів регіонального розвитку.

Інтегральний результат діяльності всіх складових частин комплексного механізму управління інклюзивним розвитком регіону в умовах фінансової децентралізації повинен забезпечувати можливість саморозвитку регіону на основі активізації внутрішнього людського потенціалу, оптимального використання наявних ресурсів та можливостей залучення додаткових фінансових ресурсів внаслідок реформи децентралізації.

Висновки. Сучасна парадигма інклюзивного розвитку регіону в Україні вимагає здійснення адекватного управління цим процесом із використанням механізмів, адаптованих до нових умов фінансової децентралізації. З огляду на зазначене наведений комплексний механізм передбачає взаємодію економічної, нормативно-правової та організаційно-інституційної його складових частин і відповідних методів, важелів та інструментів, зорієнтованих на досягнення соціально-економічного зростання шляхом максимального залучення населення до продуктивної діяльності та забезпечення справедливого розподілу отриманих благ.

Сучасні умови інклюзивного розвитку зумовлені процесом фінансової децентралізації, оцінювання впливу якої вимагає поглибленого дослідження наявних методологічних підходів та формування відповідної методики, яка б давала змогу отримати об'єктивну оцінку соціально-економічної ситуації та рівня інклюзивного розвитку регіону задля формування об'єктивної інформаційної бази прийняття управлінських рішень щодо подальших напрямів активізації регіонального зростання, тому перспективою подальших досліджень є розроблення методики оцінювання рівня фінансової децентралізації та її впливу на інклюзивний розвиток регіонів України.

Список використаних джерел:

1. Павліха Н.В., Кицюк І.М. Місце та значення транскордонного співробітництва в контексті підвищення конкурентоспроможності регіону. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини*. 2009. № 11. С. 18–21.
2. Лашук О.С. Особливості формування та реалізації державного механізму регіонального розвитку в Україні. *Держава та регіони. Серія : Державне управління*. 2017. № 3. С. 73–77.
3. Бобровська О.Ю. Механізми формування та реалізації державної економічної політики регіонального розвитку. *Державна економічна політика регіонального розвитку* : збірник тез науково-практичної заочної конференції, 10 червня 2015 р. Харків : Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, 2015. URL: www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/conf/2015-3/doc/2/01.pdf (дата звернення: 10.11.2019).
4. Долішній М.І., Злупко С.М., Вовканич С.І. та ін. Регіональна політика і механізми її реалізації. Київ : Наукова думка, 2003. 583 с.
5. Europe 2020. Priorities. European Commission. 2010. URL: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/priorities/index_en.htm (дата звернення: 10.11.2019).
6. Базилук А.В., Жулин О.В. Інклюзивне зростання як основа соціально-економічного розвитку. *Економіка та управління на транспорті*. 2015. Вип. 1. С. 19–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eut_2015_1_5 (дата звернення: 10.11.2019).
7. Типове положення про агенцію регіонального розвитку від 11 лютого 2016 р. № 258 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/258-2016-%D0%BF> (дата звернення: 10.11.2019).
8. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 5 лютого 2015 р. № 156-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19> (дата звернення: 10.11.2019).
9. Про Раду розвитку громад та територій : Указ Президента України від 18 грудня 2019 р. № 909/2019 / Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/909/2019> (дата звернення: 19.12.2019).
10. План законодавчого забезпечення реформ в Україні : Постанова Верховної Ради України від 4 червня 2015 р. № 509-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/509-19> (дата звернення: 20.09.2016).

References:

1. Pavlikha N.V., Kytsiuk I.M. (2009). Mistse ta znachennia transkordonnoho spivrobitnytstva v konteksti pidvyshchenia konkurentospromozhnosti rehionu. The place and importance of cross-border cooperation in the context of enhancing the competitiveness of the region. *Scientific Bulletin of Volyn National University. Series: International Relations*, vol. 11, p. 18–21.
2. Lashuk O.S. (2017). Osoblyvosti formuvannia ta realizatsii derzhavnogo mekhanizmu rehionalnogo rozvytku v Ukraini [Features of formation and realization of the state mechanism of regional development in Ukraine]. *State and regions. Series: Public Administration*, vol. 3, p. 73–77. (in Ukrainian)
3. Bobrovska O.Yu. (2015). Mekhanizmy formuvannia ta realizatsii derzhavnoi ekonomichnoi polityky rehionalnogo rozvytku [Mechanisms of formation and realization of the state economic policy of regional development]. Proceedings of the *Derzhavna ekonomichna polityka rehionalnogo rozvytku (Ukraine, Kharkov, June 10, 2015)*. Kharkov : Khark. rehion. in. derzh. upr. Nats. akademii derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy. Available at: www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/conf/2015-3/doc/2/01.pdf (accessed: 10 November 2019). (in Ukrainian)
4. Dolishnii M.I., Zlupko S.M., Vovkanych S.I. (2003). *Rehionalna polityka i mekhanizmy ii realizatsii* [Regional policy and mechanisms for its implementation]. Kyiv : Nauk. dumka, p. 583. (in Ukrainian)
5. European Commission (2010). *Europe 2020. Priorities*. Available at: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/priorities/index_en.htm (accessed: 10 November 2019). (in Ukrainian)
6. Bazyliuk A.V., Zhulyn O.V. (2015). Inkliuzyvne zrostannia yak osnova sotsialno-ekonomichnogo rozvytku [Inclusive growth as the basis of socio-economic development]. *Ekonomika ta upravlinnia na transporti*, vol. 1, p. 19–29. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eut_2015_1_5 (accessed: 10 November 2019). (in Ukrainian)
7. Kabinetom Ministriv Ukrainy (2016). *Typove polozhennia pro ahentsiiu rehionalnogo rozvytku* [Model Regulations for a Regional Development Agency], Kabinet Ministriv Ukrainy 11.02.2016. № 258. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/258-2016-%D0%BF> (accessed: 10 November 2019). (in Ukrainian)
8. Verkhovna Rada Ukrainy (2015). *Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky : Zakon Ukrainy* [On the Principles of State Regional Policy : Law of Ukraine]. Verkhovna Rada Ukrainy (05.02.2015) № 156-VIII. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19> (accessed: 10 November 2019).
9. President of Ukraine (2015). *Pro Radu rozvytku hromad ta terytorii: Ukaz Prezydenta Ukrainy* [About the Community and Territorial Development Council: Presidential Decree of Ukraine]. President of Ukraine 18.12.2019 № 909/2019. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/909/2019> (accessed: 19 December 2019). (in Ukrainian)
10. Verkhovna Rada of Ukraine (2015). *Plan zakonodavchoho zabezpechennia reform v Ukraini* [Reform Legislative Plan for Ukraine]. Verkhovna Rada of Ukraine. Resolution (June 4, 2015) № 509-VIII. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/509-19> (accessed: 10 November 2019).